

El futur de les biblioteques i el bibliotecari del futur

LLUÍS ANGLADA*

Resum: Per a l'autor de l'article el futur de les biblioteques passa per l'adopció d'instruments nous i per l'adaptació del bibliotecari i de les biblioteques mateixes als valors canvians d'una societat que canvia constantment.

En primer lloc, l'autor analitza els canvis produïts en el món de la informació i com han incidit en la percepció que es té de les biblioteques i d'allò que se n'espera. En segon lloc, enumera les funcions que hauria de realitzar el bibliotecari, explica quina ha de ser la missió de les biblioteques en el context actual, examina quina és la percepció que la societat té del bibliotecari i de les biblioteques, i dissenya el perfil del bibliotecari del futur. A tall de conclusions, l'autor fa una sèrie de propostes per a la renovació professional.

1. Tenen futur les biblioteques?

Aquesta és una pregunta que pot plantejar-se de forma una mica retòrica a totes les institucions que coneixem, però pel que fa a les relacions amb la nostra professió té molt més sentit de fer-se que en altres. No és en va que a l'entorn d'aquest interrogant ja fa uns anys es va articular una interessant polèmica¹ que de tant en tant rebrota. Si bé altres discussions semblants poden ser merament especulatives i acadèmiques (uso aquestes paraules com a sinònim d'estèrils), aquesta és del tot substancial i oportuna.

A la inesperada crisi política del bloc soviètic i als canvis accelerats que això ha comportat ha seguit una crisi de model de societat amagada darrera una recessió econòmica. Es qüestiona l'estat del benestar i es replantegen com han de ser els serveis públics, qui n'ha de gaudir, qui els ha de gestionar i a canvi de

* Universitat Politècnica de Catalunya

¹ Es poden veure posicions antitètiques a F.W. Lancaster *Libraries and librarians in an age of electronics* (Arlington: Information Resources, 1982) i a D.J. Foskett *Pathways for communication: books and libraries in information age* (London: Clive Bingley, 1984).

què. Les biblioteques com a equipament cultural que provoca beneficis intangibles entra o entrarà aviat en una espiral de gestionar recursos més escassos i en un entorn més competitiu. De fet des de fa temps, almenys als països anglosaxons, les biblioteques es veuen obligades a gestionar els seus recursos de forma més empresarial i a incrementar els seus ingressos.²

Per altra banda ens trobem amb una crisi econòmica que en el nostre país té una profunditat alarmant. Després de molts anys de pressupostos misèrrims, les biblioteques han experimentat en els darrers set anys un període d'expansió accelerada. Malgrat els avenços notables d'aquest període, el creixement ha estat insuficient per cobrir els dèficits acumulats, les actuacions empreses no sempre han tingut una rendibilitat ajustada a la inversió, i aspectes fonamentals de l'estructura bibliotecària (especialment les biblioteques públiques) sembla que tenen en el finançament el seu taló d'Aquil·les.

El quasi monopoli de la informació de què han gaudit fins ara les biblioteques està desapareixent. La informació està adquirint un valor inusitat i la demanda es cobreix cada vegada més a partir d'empreses. La comercialització de serveis que tradicionalment eren oferts per organismes públics ha encarat la informació però també l'ha allunyada del recinte de les biblioteques. Els mètodes d'accés a la informació a través de sistemes informàtics i de telecomunicacions han permès de prescindir d'un intermediari tan tradicional com les biblioteques.

En una situació expressament descrita d'una manera una mica apocalíptica, té sentit plantejar-se si les biblioteques tenen futur. La resposta no es òbvia, perquè les argumentacions que es poden fer sobre la necessitat de les biblioteques en una societat en què la informació cada vegada tindrà més valor responen més a desitjos i a aspiracions col·lectives que a anàlisis objectives, impossibles de fer per altra banda. Fins i tot hi ha qui ha provat de fer prospectiva i entre els escenaris possibles es dibuixen algunes alternatives una mica més que desoladores.³

La frase de F.W. Lancaster "la biblioteca ha mort, llarga vida al bibliotecari"⁴ pronostica si més no la fi d'una etapa en la qual l'exercici professional s'ha definit bàsicament com el treball fet a l'interior d'un edifici anomenat biblioteca. Recordem que hi ha pocs oficis que es defineixin en funció de la institució o de l'edifici. L'única accepció que apareix sota el terme "bibliotecari" en el *Diccionari de la llengua catalana*⁵ és "persona que té a càrrec seu la formació, la conservació, la

2 Vegeu, per exemple, l'article de Maurice B. Line amb el significatiu títol de "The survival of academic libraries in hard times: reactions to pressures, rational and irrational" a: *The British journal of academic librarianship* 1 (86) 1 p. 1-12.

3 Hom pot veure un curiós exercici de prospectiva a B.A. Schuman *The library of the future: alternative scenarios for the information profession* (Englewood: Libraries Unlimited, 1989).

4 Per a una reformulació recent vegeu la intervenció de F. W. Lancaster a l'acte de celebració del primer aniversari del Programa Leibniz a la Universitat Politècnica de Catalunya "Threat, or opportunity? the future of library services in the light of technological innovations", publicat després a: *Revista española de documentación científica* 15(92)3 p. 266-279.

5 Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1982.

catalogació i el funcionament d'una biblioteca" (notable evolució respecte la definició del Fabra: "persona que té al seu càrrec la cura d'una biblioteca" ⁶).

Els bibliotecaris ens hem dedicat més a la defensa altruista d'aquestes institucions que venerem i on treballem que a la construcció d'una professió amb prestigi i influència socials. Des del meu punt de vista, tota reflexió sobre l'exercici de la professió s'ha de començar avui canviant l'enfocament tradicional de mirar per la supervivència d'un model. L'adhesió entusiasta a ideals decimonònics de biblioteca⁷ que col·lectivament professem, no seria criticable si no fos perquè, en realitat, és un vel que ens dificulta veure el futur i com ens hem de preparar per sobreviure-hi com a professió.

Ens sap greu recordar que vivim en una cultura pragmàtica en què la qualitat ve definida per l'ús i no per la contrastació a un model ideal. Els equipaments, productes i serveis comercials –així com els seus equivalents culturals– s'usen si responen a les necessitats, valors i desitjos d'una societat en evolució i canvi. L'exercici professional però continua tenint uns valors determinats. Totes les professions en tenen i els bibliotecaris no hem de perdre els nostres. Només que per assolir-los hem de pensar en instruments diferents dels tradicionals.

L'exercici de la professió es l'adaptació d'aquests valors a una realitat que canvia, es plantejar-se com es poden assolir els objectius desitjats en un entorn de competència, i també és proposar-se que la professió com a conjunt accedeixi a fites més altes des d'un punt de vista d'influència, de reconeixement social i de retribució econòmica. Considero especialment important aquest darrer i materialista aspecte ja que, com ens deia Brecht, "les motivacions poderoses es troben primer en el ventre i després en la moral".

2. Canvis en els darrers anys i nous horitzons professionals

En els darrers trenta anys les biblioteques han experimentat uns canvis profunds que han afectat de forma directa la seva natura i l'activitat professional que s'hi desenvolupa. El canvi ha afectat totes les biblioteques encara que potser en grau diferent i està configurant unes tendències que es manifesten amb força en els aspectes més diversos de l'exercici professional. Sense voluntat de ser exhaustius, a continuació presentarem els elements més significatius d'aquesta evolució.

⁶ *Diccionari general de la llengua catalana*, 7a ed. (Barcelona: Edhasa, 1977).

⁷ Es recomana la lectura del breu i clarivident llibre de James Thompson *Redirection in academic libraries management* (London: Library Association, 1991). Seria interessant que obres com aquesta arribessin als professionals catalans a través de les ressenyes de l'*Item*.

2.1 Hem passat d'un període d'expansió constant de recursos a un altre d'estabilització sinó de reducció de recursos.⁸ La societat mundial posterior a la Segona Guerra Mundial ha viscut una època de gran creixement econòmic en el context de la qual els serveis públics han experimentat també un gran creixement. Aquests han estat anys de creixement acrític que han forjat una cultura incrementalista segons la qual sempre tindriem més per fer més coses. La crisi del petroli ja va ser un avís que aquesta tendència no es podia sostenir i, per exemple, les biblioteques dels països anglosaxons van experimentar al llarg de la dècada dels vuitanta una forta pressió deguda a la disminució o estabilització dels recursos. L'actual crisi i la societat que d'ella en sorgeixi es mirarà de forma diferent els serveis públics.

2.2 Hem abandonat una època en què la necessitat de les biblioteques era una autoevidència i n'inaugurem una altra en la qual l'existència dependrà de la visualització de resultats. Els darrers vestigis del romanticisme estan desapareixent de la nostra societat i frases tan commovedores com aquella de 'la biblioteca és el cor de la universitat' tenen poc valor de motivació. Els efectes beneficiosos de les coses es mesuren (o es volen mesurar), fins i tot els de les biblioteques. La gran preocupació de la professió primer per la bibliometria i ara per l'avaluació dels serveis bibliotecaris provenen de la necessitat de tenir arguments concrets i comprovables que recolzin la necessitat de les biblioteques. Una societat tan multidimensional com l'actual no confia de forma cega en les institucions de sempre, més aviat els demana que explicitin els seus resultats de forma mesurable.

2.3 L'èmfasi que es posava en la possessió d'informació s'ha desplaçat cap a l'accessibilitat de la informació.⁹ Aquest canvi ha estat un dels més visibles que han experimentat les biblioteques i potser també sigui un dels que els professionals hem assumit de forma més generalitzada i menys traumàtica. Malgrat tot, l'organització de les biblioteques encara descansa de forma predominant en el paradigma de donar serveis a partir de la informació que es té en propietat.

2.4 Els serveis bibliotecaris estan evolucionant d'una organització orientada al producte a una altra orientada a l'usuari. Els motius més importants d'aquesta evolució son extraprofessionals. En el disseny de serveis comercials i

8 J. Thompson, *op. cit.* i Mike Heery "New model librarians: a question of realism" a: *Journal of librarianship and information science* 25(93)1 p. 137-142.

9 Vegeu com un exemple entre molts John Kountz "Tomorrow's libraries: more than a modular telephone Jack, less than a complete revolution -perspectives of a provocateur" a: *Libray Hi-Tech Issue* 40(92) p. 39-50.

també culturals cada vegada es dona més importància al coneixement de les necessitats i interessos dels usuaris, al tracte amb el públic i a les condicions en què té lloc el servei que es dona. De forma justificable (encara que no entrarem en les raons), els productes i les tècniques bibliotecàries han acaparat la major part de la nostra atenció i els millors dels nostres professionals però, actualment, l'èmfasi recau en els aspectes organitzacionals, culturals, motivacionals, etc. més que no pas en els tècnics.

2.5 De la informació com a bé públic als serveis comercials de la informació i del monopoli de les biblioteques respecte la informació a la competència. Cada vegada hi ha més empreses privades que tenen com a finalitat proporcionar serveis que tradicionalment realitzaven les biblioteques. La dependència d'aquestes de serveis comercials cada vegada es més gran (fins i tot per a activitats tècniques tradicionalment realitzades internament: adquisicions, catalogació, automatització...). De forma paral·lela, el públic en general guanya independència respecte les biblioteques pel que fa a l'accés a la informació ja que els serveis comercials li proporcionen un accés similar a uns costos equiparables. Les biblioteques també venen els seus serveis, competeixen amb empreses comercials i amb altres biblioteques.

2.6 D'una biblioteca a la qual anava la gent a una biblioteca que va a la gent i de serveis generals a serveis personalitzats. Les possibilitats tecnològiques, especialment les d'informàtica i comunicacions, permeten oferir serveis bibliotecaris 'per correu', és a dir sense que calgui que l'usuari hagi de passar per la biblioteca per gaudir-ne. Actualment, per exemple, a algunes universitats catalanes, el catàleg és accessible des de casa, els CD-ROM són consultables a distància, les peticions de préstec interbibliotecari es fan per correu electrònic.... La biblioteca com a entitat física tendeix a desaparèixer encara que els serveis que proporcioni com a organització siguin més grans. En aquesta situació, els serveis generals 'per a tothom' són serveis per a ningú i cada vegada caldrà personalitzar més els serveis.

Si els elements esmentats s'han donat a escala mundial, cal dir que a nivell català i espanyol molt recentment, hem experimentat uns canvis profunds. Aquests només són comprensibles des dels paràmetres propis de la nostra història. El franquisme va congelar l'evolució econòmica, social institucional del nostre país i malgrat que la seva desaparició va tardar a notar-se en l'àmbit dels equipaments culturals, quan això es va produir, els efectes van manifestar-se de forma fulgurant. A continuació s'exposen els trets més importants a efecte de l'exercici professional d'aquest període.

2.7 D'un treball individual a un treball en equip. En termes generals, el treball dels bibliotecaris ha passat de ser fonamentalment individual a realitzar-se en

grup o equip, de basar-se en una formació erudita i humanística a desenvolupar-se segons unes pràctiques molt tecnificades, i de ser una activitat generalista a ser una activitat molt especialitzada.

2.8 De la biblioteca unipersonal als sistemes bibliotecaris. El sector bibliotecari ha crescut en dos sentits: quantitatiu (més biblioteques i més grans) i organitzatiu (més coordinació entre les biblioteques i més especialització en la divisió del treball). El nombre de personal que pot treballar en una xarxa bibliotecària (de biblioteques universitàries o públiques) pot ser de més de 200 persones, els pressupostos per a la compra de materials bibliogràfics a les universitats s'acosten o superen els 300 milions de pessetes... No hi ha estudis que permetin demostrar-ho amb dades, però encara que només ens basem en els records dels més antics podrem veure com la realitat de fa uns quinze anys eren llocs de treball quasi unipersonals amb molt pocs recursos.

2.9 Del voluntarisme a la gestió professionalitzada. Fruit de la situació tant política com professional, l'exercici professional va tenir durant molt de temps el voluntarisme com a única sortida. La situació però ha canviat molt i els recursos existents (malgrat no ser suficients) permeten realitzar moltes coses. La 'pertinaz sequía' deixa de ser una excusa i cal que oferim cada vegada més resultats (especialment en el nostre cas que tenim moltes tasques acumulades per fer i molt poc temps per fer-les). Quan comencem a fer anàlisis històriques del període més recent veurem com hem desaprofitat moltes ocasions i malversat molts recursos i se'ns imposarà amb més força la necessitat de gestionar de forma cada vegada més professionalitzada les biblioteques.

Encara que l'objecte d'aquest article no és analitzar els motius d'aquestes tendències, val la pena esmentar que molta literatura professional situa les seves causes en l'arribada als serveis bibliotecaris tradicionals de nous instruments genèricament coneguts com a noves tecnologies de la informació. Al meu parer, les causes són més profundes i complexes. Sense negar l'evident influència de les noves tecnologies sobre la societat i els serveis bibliotecaris, hem de situar també en l'origen de les tendències esmentades un profund canvi social que fa veure de forma diferent els serveis públics i el tracte que aquests han de tenir amb els seus usuaris.¹⁰

3. Present i futur dels bibliotecaris i de les biblioteques

M'és difícil imaginar un futur sense bibliotecaris, o, millor dit, sense professionals de la biblioteconomia. Alhora que la nostra professió és trasbalsada pels

¹⁰ Heery, *op. cit.*, p. 140.

forts canvis que acabem d'enumerar, la societat també es sotraguejada per canvis relacionats amb el món de la informació. Gosaria resumir aquests en tres: el ritme exponencial del creixement de la documentació; l'increment de valor donat al fet d'estar informat (és a dir, de disposar de la informació oportuna en el moment adequat) i les expectatives generades per les tecnologies d'accés a la informació que pressionen en la direcció que ningú deixi d'intentar estar informat.¹¹

La informació serà cada vegada més necessària, més accessible i més disponible, però no sense cap cost. El preu a pagar per tot això és una enorme complexitat del sistema que permet usar documentació. Els esforços i les realitats dirigits a simplificar el procés d'estar informat no podran evitar la gran barrera que se situa entre els documents i les persones que els necessiten: obtenir resultats pertinents en un termini acceptable i a uns costos assequibles.¹² Una situació com aquesta demanarà que hi hagi uns professionals que actuïn d'intermediaris. El que potser no sigui tan clar és quins professionals seran aquests (o com s'anomenaran).

No és casual que l'extensió de les necessitats d'informació a la societat actual hagi fet aparèixer nous mercats laborals per als bibliotecaris. Es tracta de treballs de nous tipus en organitzacions bibliotecàries tradicionals i també a altres entitats. A més, apareixen nous llocs de treball més o menys tradicionals en organitzacions que abans no tenien necessitat de processar informació. Però, alhora, les noves tecnologies en comunicacions i en ordinadors han fet aparèixer nous professionals i noves organitzacions que competeixen per fragments de mercat tradicionalment propietat de bibliotecaris i de biblioteques.

Les polèmiques a l'entorn de les denominacions d'un vell ofici (bibliotecari *versus* documentalista al nostre país, 'librarian' *versus* 'information scientist' o 'information manager' a altres llocs) són mostra d'una certa crisi d'identitat. El cert és que l'estabilitat que ha caracteritzat la nostra professió durant molt de temps està essent substituïda per un flux d'esdeveniments de conseqüències difícilment previsibles. Les biblioteques però han d'anticipar respostes.

Penso que ens trobem en una situació similar a la dels editors davant el llibre electrònic (els CD-interactius): saben que aquests són el futur però no tenen clar si els editaran les empreses tradicionals o d'altres, d'especialitat informàtica. Una situació similar és la que viuen les llibreries que no saben si han de vendre software o jocs d'ordinador. En tots els casos, i també pel que fa a les biblioteques, és clar que hi ha certs productes en alça, el dubte està en quina serà l'organització que els posarà a disposició del mercat.

Aquesta situació ha creat perplexitat entre els bibliotecaris. La literatura professional ha reflectit la recerca de nous horitzons professionals amb anàlisis

11 William F. Bidsall "Why don't more faculty love librarians?" a: *The journal of academic librarianship* (92) January p. 375. Hi ha traducció catalana a: *Buffer de l'Accés* (UPC) (92) Nadal.

12 Michael K. Buckland *Library services in theory and context* (New York: Pergamon 198) cap. 8 i 9.

col·lectives,¹³ posicionaments prestigiosos¹⁴ i polèmiques virulentes.¹⁵ La profunditat del debat ens porta a examinar quina és la missió del bibliotecari i de la biblioteca i, a partir d'aquí, veure quines característiques ha de tenir l'exercici professional del futur.

Les diferents propostes o reflexions sobre les funcions del bibliotecari en l'era de la informació es poden agrupar i resumir en cinc grups de conceptes.¹⁶

a) El bibliotecari com a emmagatzemador i guardià de cultura. La funció del bibliotecari seria aquí la de seleccionar i mantenir un magatzem de coneixements, creant alhora els mecanismes que permetin accedir a la informació emmagatzemada per al benefici de la societat en conjunt i de grups determinats. Els defensors d'aquest punt de vista, potser el més tradicional, destaquen la importància de les biblioteques com a focus cultural i com a lloc de conservació de l'enregistrament dels coneixements.

b) El bibliotecari com a intermediari i filtre. Aquest concepte, que ja va ser usat per Ortega y Gasset, remet a la funció del bibliotecari de seleccionar o filtrar per dirigir la informació adequada a la persona que la necessita en el moment adequat i per evitar que es rebí una sobrecàrrega irrellevant. De forma més generalitzada, el concepte es refereix al professional que no crea informació ni la comunica directament però que ajuda l'usuari a accedir-hi.

c) El bibliotecari com a informador i comunicador. L'ús del terme 'centre d'informació' com a sinònim de biblioteca reflecteix la funció de bibliotecari que es tracta aquí. Segons aquesta, el bibliotecari adquireix la nova funció de ser gestor i expert comunicador de la informació, és la persona que organitza l'accés a la informació independentment de la forma com estigui emmagatzemada i que la transmet per mitjà de tot tipus de canals. El paper de comunicador suggereix una funció activa del bibliotecari que ha de reelaborar la informació existent per tal de difondre-la de forma que pugui ser usada directament per gent no experta.

d) El bibliotecari com a assessor i consultor. Aquesta funció només diferiria de l'anterior en la imatge que el bibliotecari ofereix del seu treball. En termes de supervivència professional, el bibliotecari necessita oferir una imatge pública del

13 Vegeu *Libraries in the '90s: what the leaders expect*. D. E. Riggs and G.A. Sabine editors (Phoenix: Oryx, 1988).

14 Vegeu Michael Gorman "The academic library in the year 2001: dream or nightmare or something in between" a: *The Journal of academic librarianship* 17(91)1 p. 4-9.

15 Vegeu Denis Varloot et Serge Chambaud "Du robinet à la fiole: la bibliothèque de demain" a: *Documentaliste* 28(91)1 p. 3-7 i la polèmica subsegüent a la mateixa revista 28(91)4-5 p. 177-186 i 29(92)3 p. 155-158.

16 Se segueix aquí a William Marsterson *Information technology and the role of the librarian* (London: Croom Helm, c1986), cap. 1.

seu treball que coincideixi amb les expectatives, creences i necessitats dels seus clients. El paper del bibliotecari com 'consultor d'informació' pot ser la base d'aquest canvi d'imatge, en què el bibliotecari potencia de forma activa una part important de la seva feina i en què el públic pot acceptar el seu ajut o consell per tal de solucionar les seves necessitats.

e) El bibliotecari com a educador. Altres propostes situen el bibliotecari com a part integrant del sistema educatiu. El bibliotecari organitza la informació de forma que els usuaris s'enriqueixin professionalment o personalment. La complexitat dels instruments, l'extens nombre de fonts i la necessitat constant de posar al dia els coneixements, justifiquen que el bibliotecari contempli la seva feina com una forma d'educació permanent de la població en una societat d'informació. En una societat que evoluciona molt ràpidament, l'educació consisteix, en una part molt important, a formar en l'autoaprenentatge; en aquest context, el bibliotecari, que manté un coneixement i control importants sobre els instruments d'aprenentatge, entra de ple en el circuit de l'ensenyament.

De forma similar podríem fer un repàs i resum de les formulacions de la missió de les biblioteques per veure una clara evolució en les finalitats.¹⁷ La missió que les biblioteques han tingut en el passat es podria formular en els termes següents:

'construir col·leccions i organitzar-les per a un ús present i preservar-les per a un ús futur'.

En molts casos no podem dir que haguem passat d'aquí, però els canvis en la visió de la finalitat de les biblioteques ens portaria a una formulació més actual de la seva missió que podria ser aquesta:

'donar accés a la informació a qui ho necessiti en el moment i en la forma que ho necessiti i disseminar la informació'.

L'evolució ha anat des d'un concepte de biblioteca que basava els seus serveis en la informació que tenia en propietat (i de la qual tenia l'encàrrec de conservar per a usos futurs) cap a un concepte que basa els serveis bibliotecaris en la informació que té a l'abast (que és molta més que la que conserva entre les seves parets). Vivim en un període de transició entre els dos conceptes i hom veu ja la insuficiència de la darrera formulació.

¹⁷ Michael K. Buckland *Redesigning library services: a manifesto* (Chicago: American Library Association, 1992). Aquest és un altre llibre que mereixeria una ressenya a l'Ítem.

Els passos gegantins que s'estan donant cap a una 'biblioteca sense parets' han suggerit noves visions de quina ha de ser la missió futura de les biblioteques. W.D. Penniman¹⁸ l'anticipa per a la biblioteca pública o les biblioteques en general:

'[La missió futura de les biblioteques serà] ajudar les generacions actuals i futures de ciutadans que esdevinguin persones capaces de solventar problemes per elles mateixes -que sapiguem què hi ha, i que coneguim com usar eines d'informació que els seran necessàries per afrontar els reptes que es plantegin.'

A. Woodsworth¹⁹ ho fa per a la biblioteca universitària:

[La missió futura de la biblioteca serà] assegurar que uns serveis basats en la informació, unes col·leccions i uns serveis bibliotecaris estiguin disponibles i en flux lliure i s'integrin en les funcions educadores, investigadores i administratives de la universitat.'

En tot cas aquestes formulacions de la missió de la biblioteca i aquells plantejaments de la funció els bibliotecaris accentuen la visió que ni la biblioteca ni el bibliotecari del futur seran com els coneixem ara.

4. El bibliotecari del futur

Els bibliotecaris hem tingut el privilegi de gaudir d'allò que els experts anomenen un 'mercat captiu', és a dir, que els nostres usuaris només tenien dues opcions: usar la biblioteca o no usar-la i que entre les seves alternatives no tenien la d'anar a comprar a la competència. Aquesta situació està canviant i els bibliotecaris estem operant en un mercat cada vegada més obert i la nostra missió és servir a uns usuaris que han esdevingut clients.²⁰ La nostra competència no són solament els serveis comercials de la informació sinó també altres departaments de la mateixa institució que disputen els recursos que es destinen o que es poden destinar a biblioteques.

A causa dels canvis en el panorama social i professional la biblioteca està experimentant un desplaçament de la seva posició d'organització imprescindible

18 W. David Penniman "The library of tomorrow: a universal window serving independent problem solvers" a: *Library Hi-Tech* Issue 40(92) p. 23-26.

19 Anne Woodsworth... [et al.] "The model research library: planning for the future" a: *The journal of academic librarianship* 15(89)3 p. 132-138.

20 Hans Prins and Wilco de Gier "Image, status and reputation of librarianship and information work" a: *IFLA journal* 18(92)2 p. 108-118. Hi ha traducció catalana a aquest mateix número de l'*Item*.

i seria bo que no deixés de ser necessària.²¹ Si fins ara trobàvem refugi en frases com 'la biblioteca és el cor de la universitat', cada vegada més haurem de trobar el nostre paper en reformulacions com 'la biblioteca ha d'estar al cor de la universitat'. La funció de l'exercici professional ha de trobar-se en ser útils gestionant informació.

L'exercici professional suposarà dirigir la transformació de biblioteques gestionades i concebudes de forma tradicional cap a biblioteques que puguin realitzar la seva funció social en un entorn nou. Aquest replantejament no s'ha de veure com una renúncia de les finalitats de la professió sinó com una nova forma (potser l'única) d'aconseguir-les. Les biblioteques han de sintonitzar amb la societat, han de parlar el mateix llenguatge i han de compartir els seus valors culturals i organitzacionals. L'activitat professional és un esforç de constant adaptació a necessitats noves o a noves formes de velles necessitats, és un exercici continuat per aprofitar possibilitats, és una lluita per conservar i guanyar terreny en la influència social de la professió.

En el futur, els professionals haurem de tenir una profunda visió general del paper fonamental de la informació en la nostra societat i de la funció de la biblioteca i dels altres agents creadors o distribuïdors de la informació com engranatges en un sistema complex. El canvi de funció del bibliotecari el porta a flexibilitzar les seves activitats i actituds ja que cada vegada més treballarà en un entorn interdisciplinari en organitzacions amb una visió clara dels seus objectius i en les quals la biblioteca no podrà jugar un paper tradicional. Hem de veure la seguretat en l'adaptació al canvi i enfrontar-nos-hi de forma creativa, coneixent l'entorn, amb visió de mercat i esperit competitiu i no de mera supervivència.

Amb afany d'exhaustivitat, però assumint els riscos de possible imprecisió, a continuació es detallen una sèrie de trets de personalitat que haurien de constituir el perfil del professional del futur.

El mercat laboral necessitarà professionals:

- **Orientats al mercat i no al producte**, és a dir, que coneguin les necessitats dels usuaris, que les anticipin, que siguin capaços d'organitzar serveis efectius i eficaços i que, convençuts del seu valor, siguin capaços de vendre'ls als seus clients.

- **Amb una visió que la seva funció es d'intermediari i no la de receptor final**, que trobin l'excel·lència professional en la satisfacció dels usuaris pel pro-

²¹ Vegeu per exemple el lloc en què situen la biblioteca diferents professionals quan se'ls demana la importància d'aquesta des del punt de vista dels objectius d'una empresa a l'estudi de M. Slater *Non-use of library information resources at the workplace* (London: Aslib, 1984) citat per F.W. Lancaster a la conferència esmentada anteriorment.

ducte que consumeixen i que no justifiquin l'activitat professional per ella mateixa sinó pels resultats que s'obtenen a través d'aquesta.

- **Que siguin usuaris experts de les noves tecnologies**, que coneguin les possibilitats que ofereixen i que sàpiguen trobar aplicacions a les necessitats d'informació local, que no es deixin enlluernar per aplicacions ni utilitzades ni utilitzables però que tampoc siguin mers receptors mecànics i passius dels nous instruments o totalment refractaris a aquests.

- **Que estiguin oberts al treball en equip**, que desenvolupin la seva tasca de forma proactiva, buscant la sinergia del treball interdisciplinari i que fugin de ser professionals individualistes que estan en una torre d'ivori habitada únicament per persones de la mateixa espècie.

- **Que sàpiguen valorar els costos de la seva activitat i no només la qualitat abstracta d'aquesta**, que puguin presentar anàlisis que justifiquin les opcions preses, que incloguin entre els costos els de temps i esforç per part dels usuaris i que sàpiguen visualitzar els beneficis tangibles dels productes i serveis oferts.

- **Que estiguin preparats per al canvi immediat i futur**, que tinguin la flexibilitat i adaptabilitat entre les seves normes de conducta i que no busquin la seguretat en la rutina sinó en l'adaptació constant a un entorn en evolució amb clients amb necessitats i gustos variables.

- **Amb coneixements tècnics amplis i bàsics**, en contraposició de coneixements concrets i profunds que caduquen al cap de poc temps, que tinguin habilitats més que no coneixements per tal de trobar la millor solució a cada problema i perquè puguin aportar respostes adaptades a necessitats específiques.

- **Orientats a l'atenció al públic, a la formació d'usuaris i a la venda de serveis** i que defugin actituds d'oferta passiva de productes elaborats per i per a bibliotecaris, que incloguin entre les seves activitats professionals les relacions públiques amb les persones del seu entorn: usuaris, administradors, proveïdors, col·legues, subordinats, etc.

- **Que, en resum, sabent-se necessaris, desenvolupin la seva tasca amb agressivitat i que, sabent-se professionals, organitzin la seva activitat de forma creativa i amb imaginació**, fugint de la rutina i dels residus de la tradició.

Masses coses potser per espatlles que no són les del tità Atlas i pot ser que estiguem desitjant trobar un Hèrcules que ens vulgui substituir per una estona o

per sempre. El perfil dibuixat però no s'ha d'entendre com a individual sinó com a col·lectiu.²² Són el conjunt dels professionals, és a dir la professió com a activitat, els qui hem de donar aquesta imatge. Hom pot trobar a faltar en la llista valors estrictament tècnics, però cal tenir en compte que tant la selecció de personal com l'èxit professional depenen avui molt més bé de les actituds i aptituds que dels coneixements.

5. Els bibliotecaris: com som i com ens veuen

Si les exigències del moment present són de canvi i si hem explorat quins han de ser els elements que caracteritzin aquest, bo serà que ens aturem un moment en tot allò que configura el perfil psicològic de la nostra professió. Diferents estudis (vegeu els fets per Brujins²³ i els citats per aquest) indiquen que els motius bàsics per triar la professió bibliotecària són el gust de treballar amb llibres, l'atracció pels treballs tècnics de bibliotecari i la satisfacció de proporcionar serveis per mitjà del procés de donar informació.

Segui quin sigui el motiu, el resultat és que el perfil dels bibliotecaris i dels estudiants de Biblioteconomia és el següent: persones amb interessos humanístics, inclinades a la subestimació, amb un nivell baix d'auto-confiança, obedients poc propensos a prendre iniciatives, que odien la competència i els conflictes, amb sentit de l'ordre, amb poca predisposició a la gestió i amb un nivell baix d'ambició.²⁴ Ni que sigui per compensar, enumero també algunes "virtuts" característiques dels bibliotecaris: disciplina i rigor, un nivell alt d'autoexigència, alta motivació professional i bons coneixements tècnics de matèries complexes.

Aquests trets de personalitat han estat un element que ha intervingut sens dubte en la configuració dels serveis bibliotecaris que coneixem i que estem donant des de les biblioteques. El cas és que, en converses formals o informals entre professionals, reconeixem que els nostres serveis bibliotecaris estan a un nivell més baix del que seria desitjable i atribuïm les causes d'això almenys a dos elements determinants. En primer lloc als pocs recursos, tradició, infraestructura,

22 Vegeu la llista de "qualitats que es demanen a un cap" de M. Line a l'article 'La gestió del canvi a les biblioteques' a: *Item* (93)12 p. 66-80.

23 R. A. C. Brujins *Study motivation, work orientation and 'personality structure' of future librarians: a research among approximately 500 first-year library school students from 8 European countries* (The Hague: NBLC, 1989).

24 Algunes de les idees exposades en aquest article van ser formulades per mi mateix a la ponència "El acceso a la profesión de bibliotecario-documentalista: necesidades del mercado, formas de selección y perfil del profesional del futuro" a: *Primera Conferencia de Bibliotecarios y Documentalistas Españoles. Valencia 1992* (Madrid: Centro de Coordinación Bibliotecaria, 1993). Aquest fragment procedeix d'allà i malgrat ser una part petita de l'exposició va ser aquest a la que la gent que la va llegir o sentir van dedicar més atenció fins al punt de no comentar altra cosa. Paradoxalment, després del primer impacte, els bibliotecaris ens reconeixem (o reconeixem a bona part dels companys de professió) en una descripció com aquesta. Paradoxalment també ens preocupa més la caracterització que les formes de com no caure en l'estereotip.

etc., de les biblioteques al nostre país i, en segon lloc, a la manifesta i reiterada resistència dels professionals a orientar-se cap a les necessitats de l'usuari. La conclusió sol ser unànime: el nivell i orientació dels serveis bibliotecaris no sempre són els més desitjables, no només per al futur del qual hem parlat sinó també per al moment actual. Els motius són diversos sens dubte i a mi m'agradaria destacar-ne quatre.

5.1 La formació professional rebuda (o la seva absència)

Aquesta és la causa més citada tot i que, des del meu punt de vista, és la menys influent. Si bé el tema de la formació es evidentment important, penso que no és determinant. Certament els plans d'estudi, els programes i potser la mateixa formació del professorat siguin millorables. Alhora, les escoles, en general, estan una mica massa allunyades de la professió real.

Però és massa senzill atribuir a la influència d'uns quants anys marques indelebles per a tota la vida.

5.2 El nivell i l'orientació dels serveis bibliotecaris actuals

El nou professional s'incorpora al mercat de treball amb un bagatge de coneixements i d'opinions que no s'han format solament a les classes teòriques. Abans de titular-se, el futur professional haurà conegut diferents biblioteques ja sigui com a ciutadà, ja sigui com a estudiant en pràctiques o com a becari. Les biblioteques existents, amb els seus serveis, organització, mètodes i valors són una part determinant de la formació del futur professional. Aquest, en la seva primera activitat professional tendirà a reproduir el funcionament de la biblioteca en la qual treballi o a aplicar els esquemes que ha vist que són vigents a altres biblioteques. La productivitat o efectivitat de la seva tasca dependran per tant no només de les seves capacitats sinó de les virtuts i defectes del model a imitar.

Els que hem fet de professors hem pogut observar (desesperats) com manta vegades algun alumne ens desenvolupava un concepte oposat al que havíem intentat traspasar-li de forma insistent, al llarg del curs. Davant d'aquests casos, la investigació sobre l'origen del concepte 'estrany' al corpus teòric del qual érem els únics hipotètics transmissors sol arribar a localitzar una biblioteca real d'on han extret l'error. La fascinació per la realitat de la pràctica professional interfereix fortament en la formació teòrica, de forma beneficiosa quan la pràctica millora la teoria i en forma inversa en el cas oposat.

Similarment actua la tradició dins les pròpies biblioteques. Qualsevol que hagi estat immers en processos d'introducció de nous procediments o instruments en una biblioteca haurà notat la terrible resistència al canvi que aquests generen entre els professionals. No és cap novetat i està perfectament estudiat, però no

deixa de ser sorprenent com el bibliotecari s'adhereix a costums adquirits al llarg del temps fins i tot davant processos com el de l'automatització que actualment gaudeix de gran prestigi.

Les nostres biblioteques encara estan lluny del nivell que haurien d'haver tingut si la història del país hagués evolucionat com ho han fet els països del nostre entorn. El model que s'aplica o copia encara està per sota del que seria desitjable i aquest mimetisme se solapa als bagatges adquirits en el període formatiu.

5.3 Els mecanismes de reclutament dels nous professionals

Molts bibliotecaris hauríem de reconèixer en l'amor a la lectura i als llibres els motius bàsics per haver triat la nostra professió. Malgrat tot afirmariem avui que l'exercici professional té poc a veure amb aquell amor adolescent. Les expectatives d'una professió atreuen a persones amb inclinacions determinades.

Malgrat la inexistència d'estudis de sociologia de la professió d'on puguem extreure dades, ens podem basar en la situació d'altres països per conèixer millor els elements que determinen els motius de l'elecció de la professió de bibliotecari. Els estudis de Bruijns²⁵ mostren que els estudiants de biblioteconomia, en comparació amb estudiants d'altres disciplines, tenen personalitats poc dinàmiques i poca ambició. La hipòtesi de l'autor és que les característiques que la societat assigna al treball en biblioteques impedeix que, en el moment de triar estudis, els joves amb un perfil de personalitat diferent al del col·lectiu professional se sentin atrets per la feina de bibliotecari.

L'estudi de Seibel²⁶ per als bibliotecaris francesos mostra com el percentatge de professionals que han treballat en altres feines és molt elevat i es planteja si l'accés a la professió no és part d'un procés de reconversió laboral i recol·locació professional. L'obra de Burrington²⁷ mostra, entre altres coses, que la importància relativa de la feina respecte la vida familiar i social és molt superior entre els bibliotecaris que entre les bibliotecàries i situa sobre la taula la influència del sexe en una professió de composició eminentment femenina. Les peculiars circumstàncies de la formació del bibliotecari a Catalunya han estat estudiades per Assumpció Estivill.²⁸ Si bé la investigació no ens parla d'un període recent, moltes de les apreciacions serien vàlides per a una època més propera.

Hem enumerat uns quants elements dels quals no es poden treure conclusions precipitades però que mostren si més no que hi ha elements influents en

25 R. A. C. Bruijns, *op. cit.*

26 Bernardette Seibel *Au nom du livre: analyse sociale d'une profession, les bibliothécaires* (Paris: La Documentation française, 1988).

27 Gillian Burrington *Equal opportunities in librarianship? gender and career aspirations* (London Library Association, 1987).

28 Assumpció Estivill i Rius *L'Escola de Bibliotecàries 1915-1939* (Barcelona: Diputació de Barcelona, 1992).

l'exercici professional que se situen abans dels anys de formació i més enllà dels continguts incorporats en aquest període.

5.4 La visió que la societat té de les biblioteques i dels bibliotecaris

En darrer lloc, la visió que de les biblioteques té la societat condiona i regula les expectatives i l'ús que la societat té i fa d'aquestes i, en definitiva, tendeix que la realitat reproduïxi la visió tòpica que de les biblioteques pugui tenir la col·lectivitat. La imatge que la societat tingui sobre una professió determinada té una projecció sobre la professió en qüestió.

Si bé les imatges i els estatus poden estar basats en observacions que no són certes, no per això les opinions que la societat es fa d'una cosa deixen de ser una realitat objectiva que actua reforçant la imatge (falsa) que la societat s'ha fet de l'objecte. Per exemple, un estatus (baix) influeix en la determinació del nivell salarial (que serà consegüentment baix) i aquest determinarà alhora un estatus (baix).²⁹

La imatge d'una professió no té solament influència sobre l'estatus professional sinó també sobre la funció social de les biblioteques o dels bibliotecaris. Podem citar el desconcert que entre no-bibliotecaris (i fins i tot entre aquests) produeix el bibliotecari que no treballa a cap biblioteca, o, de manera més anecdòtica però no menys estesa, el que produeix l'afirmació que, malgrat treballar en una biblioteca el bibliotecari no es passa les hores de feina llegint llibres. De forma més perversa les institucions de les quals depenen les biblioteques solen negar a aquestes part de les seves funcions a causa de la imatge estereotipada que en tenen. Per exemple, la ubicació universitària dels estudis de Biblioteconomia i Documentació és a l'àrea d'Humanitats. Això respon, en part, a la creença generalitzada que aquests estudis són de 'lletres' malgrat la voluntat probablement unànime dels professionals de col·locar els estudis en àrees tècniques o socials.³⁰

Es podrien exposar encara diferents exemples que mostrarien que si la nostra societat no veu les biblioteques com a prestatàries de determinats serveis és més per la creença que aquestes no els poden proporcionar que per la manca de capacitat de les biblioteques per fer-ho.

29 R.A.C. Bruijns *Status and image of the librarian: report of a sample survey carried out in twelve countries* (The Hague: NBLC, 1992).

30 No sé si cal assenyalar que la ubicació dels estudis de Biblioteconomia no és inoqua i que condiona fortament el tipus d'estudiants reclutats (i per tant, els futurs professionals), la procedència del professorat, els programes i els seus continguts i, alhora, reforça l'opinió general que aquests estudis (i els seus titulats) pertanyen a l'àrea de les humanitats.

6. Propostes per la renovació professional

Per tal d'oferir un nivell de serveis i una imatge diferents així com per tal d'inserir-se més en el teixit organitzatiu de la societat que ens envolta donant solucions efectives a necessitats latents o plantejades, cal trencar per alguna banda el cercle viciós descrit abans i fomentar l'aparició d'una nova manera d'entendre l'exercici professional.

La renovació professional no és un objectiu en si mateix però vivim uns moments en què és indispensable. Al nostre voltant estant canviant massa coses com perquè no ens plantejem també que cal canviar coses en l'orientació dels serveis bibliotecaris. Mentre que el període de formació professional és una època d'estabilitat en la qual es tracta d'assimilar amb poc temps un nivell determinat de coneixements, l'exercici professional és una activitat de llarga durada caracteritzada per l'adaptació constant a noves situacions, reptes i possibilitats. Aquesta adaptació requereix preocupar-se per saber on som (què passa al nostre voltant), què s'espera de nosaltres (quines necessitats hem de cobrir) i què cal fer per ser útils (quines alternatives hem de triar). En aquests moments els centres que imparteixen docència, les biblioteques, les associacions professionals i els mateixos bibliotecaris s'haurien de plantejar canvis profunds en les seves actuacions com els que exposo a continuació.

6.1 Enfocar la formació a les necessitats presents i futures de l'exercici professional

Les escoles de Biblioteconomia i Documentació han estat les grans culpabilitzades per formar uns titulats amb un perfil poc adequat. Abans d'entrar amb més profunditat en aquesta qüestió cal que ens aturem un moment en la situació actual dels estudis reglats de bibliotecari. La situació és molt millor del que hom podia preveure ara fa només uns cinc anys: s'han anat estenent els estudis de diplomatura i hi ha prevista una llicenciatura de segon cicle. Cal recordar que aquest és el model que havíem proposat als bibliotecaris catalans i que no era tant clar que tingués el consens que finalment s'ha aconseguit.

Malgrat tot, la situació és preocupant almenys en dos aspectes. En primer lloc s'observa un divorci molt profund entre les escoles i els professionals en actiu (encara que això es noti menys a Catalunya que a altres llocs). Viurem encara un període de trànsit una mica llarg fins que el temps i el mestissatge no homogeneïtzin la professió. En segon lloc, tenim plantejat el repte de la llicenciatura. En aquests moments no és impartida per cap universitat i no se sap quina incidència tindrà en l'ordenament professional. Sens dubte, els nous llicenciats voldran guanyar-se un lloc en el mercat laboral i la incorporació d'aquests a les estructures existents promet no ser fàcil.

Deixant però aquests temes al marge, cal reconèixer que les escoles han fet un esforç de canviar els seus plans d'estudis i de modernitzar els seus continguts formatius. Malgrat tot, el resultat continua rebent fortes crítiques. Ja he argumentat anteriorment que els efectes que s'atribueixen en exclusiva a la formació cal repartir-los entre moltes altres causes. Tot i així la formació no està exempta de crítiques i és clarament millorable.

Al meu entendre, el problema que tenen les escoles (i que comparteixen amb les biblioteques i amb les associacions professionals) és que no hi ha un model clar de quin perfil ha de tenir el professional del futur. Cal formar bibliotecaris de biblioteques públiques? A diplomats que seran dirigits per llicenciats? Cal aprofundir en l'especialització o, al contrari, augmentar les visions generals? Parafraçant l'aguda visió de M. Buckland³¹ podríem dir que les escoles s'han perdut en la complexitat dels múltiples mitjans que actualment tenim els bibliotecaris per donar serveis i han oblidat quina ha de ser la missió i la funció de les biblioteques. Les necessitats d'adaptar-se als canvis en la professió s'han plasmat en una modernització superficial que allunya els continguts docents dels objectius reals de la formació i als futurs titulats de la pràctica professional quotidiana i dels seus reptes.

Les escoles, així com la resta d'instàncies professionals que imparteixen formació, s'han de plantejar molt seriosament quin professional volen 'fabricar' ja que elles corren, amb més força, el perill d'aïllar-se de les necessitats professionals. Les institucions universitàries pateixen d'una endogàmia congènita que en la nostra professió, petita en nombre d'institucions contractadores, podria evitar-se amb contactes més freqüents amb la professió en actiu.

6.2 Orientar els serveis bibliotecaris a l'usuari i integrar-los en l'organització a la qual serveixen

Les grans batalles per guanyar prestigi professional es lliuraran en el terreny dels serveis bibliotecaris. La formació o les activitats associatives incideixen indirectament en els serveis que es proporcionen als usuaris i aquests ens jutjaran bàsicament per la visió que hagin adquirit de la biblioteca en el moment d'usar algun dels seus serveis. La biblioteca no té altra missió que poder donar suport als objectius que es planteja el grup o institució servida. Les biblioteques però massa vegades han definit la seva missió al marge (i fins i tot en contra) dels objectius de la institució a la qual serveixen.

No hi ha altre futur que ser vital i necessari a l'organització que finança la biblioteca i això s'ha de fer organitzant els serveis bibliotecaris amb la clara vocació de cobrir necessitats reals del públic servit i dedicant temps a inserir-se en la

31 M. Buckland *Redesigning library services*.

vida de l'organització. Podríem citar més d'un servei organitzat més mirant el que diran els nostres col·legues que el que és útil als nostres clients.

Les biblioteques reben avui recursos molt abundants per part de les institucions que les sufraguen. Aquests poden ser o no els suficients, els necessaris o els que ens mereixem o es mereixen els nostres usuaris, però continuen essent recursos importants als quals cal treure el màxim de rendibilitat. Les activitats professionals doncs han de passar l'examen de la bona gestió. Ens serà difícil d'obtenir-ne més fins que no demostrem que tenim capacitat per administrar bé i per trobar solucions a problemes que està a les nostres mans de resoldre.

Les biblioteques han de ser capaces de formular empreses i objectius professionals comuns que, per la seva bondat per al conjunt de l'activitat professional, el seu respecte a les especificitats de cada entorn i la seva elaboració per consens ampli, puguin ser assumits col·lectivament.

6.3 Gestionar el canvi des de les associacions professionals

Les associacions professionals, el Col·legi en el nostre cas, són el gran instrument que té una professió per preparar-se de cara al futur. Aquestes reben una gran quantitat d'informacions sobre l'estat i els problemes d'una professió i estan en situació de poder elaborar visions sintètiques i de futur. La tradició de l'antiga Associació de Bibliotecaris de Catalunya, continuada pel Col·legi, ha estat més de defensa que de construcció, més de reivindicació que de prospectiva. Aquesta era la resposta lògica a una situació en què el reconeixement professional era baix.

Els temps han canviat també per a les associacions professionals. Les actuacions contra l'intrusisme que van ser prioritàries en alguns moments avui han perdut importància i en canvi n'han adquirit temes nous. Al meu entendre n'hi ha dos que destaquen per sobre de la resta. El primer es refereix a un tema present que és la necessitat de captar nous mercats de treball, d'entrar a mercats ja existents però ocupats per altres professionals i evitar la cessió de parcel·les tècniques a especialistes d'altres àrees. Això és possible explotant els punts forts de la formació del bibliotecari i incrementant l'especialització professional tot afegint a la formació bàsica algun aprofundiment en temes connectats amb la nostra activitat (informàtica, estadística, comunicació...).

El segon és un tema de futur, cal que les associacions professionals fomentin el debat i l'intercanvi d'idees de cara a incentivar i facilitar la innovació i la millora i, de forma especial, amb l'objectiu de definir amb claretat quin és el model de professional que volem per al futur. Això té implicacions en totes les activitats de l'associació o col·legi i en la formació que ofereixen hi podem trobar un exemple. No es tracta tant d'omplir amb cursos un trimestre com de tenir una línia de treball que contribuïxi a aportar els coneixements que ens falten i a fomentar els hàbits i actituds que no tenim.

Les associacions i col·legis professionals s'estan orientant cap a ser centres expendidors de serveis per als seus membres, però la seva aportació fonamental no ha de ser aquesta. La seva posició els ha de permetre anticipar visions de futur i, a partir d'aquestes, articular propostes aplicables de forma mediata o immediata. Sense tenir clar el model de professional que volem o quin ha de ser el marc en què es desenvolupi l'activitat professional del futur, les associacions no podran gestionar el canvi i no faran altra cosa que donar respostes puntuals als problemes del dia a dia.

6.4 Plantejar-se reptes de futur a títol individual

La duresa dels temps que corren ha fet ressuscitar la vigència d'una frase de J.F. Kennedy: 'No et preguntis què pot fer el teu país per a tu, pregunta't què pots fer tu per al teu país'. Els guanyos de la professió repercuteixen a la llarga en avenços personals (millor feina, millor imatge, més responsabilitats, fins i tot potser millor sou). Les institucions estan formades per persones i aquestes tenen capacitat per influir en la direcció que prenguin aquelles.

Els mateixos professionals som el principal motor del canvi en la professió. De fet, només els bibliotecaris podem ser els agents del canvi i, en aquest sentit, és important que siguem conscients de les nostres possibilitats i juguem un paper actiu en les transformacions que estem vivint. La formació rebuda o el nivell dels serveis en què estem treballant no són elements que determinin de forma mecànica la nostra actuació. Hom pot canviar coses, i el valor de l'exercici professional està en aquest canvi, no en el manteniment de nivells excelsos a què han arribat altres.

Actualment, amb moltes tasques a fer i amb nivells de servei a assolir, els bibliotecaris hem d'assumir els reptes que ens planteja cada nova situació. El refugi en la tradició i el costum seran ara més que mai solucions dolentes que ni ens garantiran l'èxit en la prestació del servei ni el creixement professional. La possibilitat d'equivocar-se innovant ha de ser assumida com un risc preferible a la certesa d'estancar-se conservant acríticament hàbits i processos que no tenen cap necessitat que les justifiqui.

Reemprenent el tema de la formació des d'un punt de vista personal, és bo recordar que no hi ha ensenyament sinó aprenentatge i que, en aquest sentit, les possibilitats de créixer professionalment són infinites i estan exclusivament a les nostres mans. Hem caigut en el vici de delegar en altres el que és la nostra pròpia responsabilitat professional i atribuïm les nostres mancances al fet que no es fan els cursos que ens calen o que les biblioteques on treballem no ens hi faciliten l'assistència. La gran font de formació però està en la nostra actitud per canviar opinions i en la nostra capacitat per assimilar nous coneixements i les fonts bàsiques de formació continuada estan en la reflexió sobre el propi treball, en la discussió amb els col·legues i en les activitats personals de lectura i d'adquisició de coneixements.